

כל העדה כולם קדושים

בריש יומא (ב.) הובאה המשנה ממס' פרה (פ"ג מ"ז), מטמאין היו הכהן השורף את הפרה ומטבילין אותו, להוציא מלבן של צדוקים שהיו אומרים במערובי השמש היתה נעשית. וכי היכי דלא ליזולו בה (לומר, הואיל וטבול יום כשר בפרה, אין צריך להיות זריזין בה בשמירת טהרה, לכך עשו בה מעלות הרבה לטהרה, וזו אחת מהן, רש"י)- שכל מעשיה בכלי גללים בכלי אבנים ובכלי אדמה, דלא לקבלו טומאה. וכן הנהיגו (שם במס' פרה משנה ב) שחצרות היו בירושלים בנויות ע"ג סלע ותחתיהם חלול מפני קבר התהום, ומביאים נשים עוברות ויולדות שם ומגדלות שם את בניהם, ומביאים שוורים וכו'. הרי שכל העסק של גידול התינוקות וההשתמשות בדוקא בכלי גללים וכלי אדמה וכו' הי' מפני שהקפידו חכמי המסורה שבזמן הבית לא רק על אותן המצוות שעשו הצדוקים לגמרי שלא כדין, כגון לקבוע חג השבועות תמיד ביום הראשון [אף שיו"ט ראשון של פסח לא חל בשבת], וכגון בעבודת יוה"כ- לתקן מבחוץ ולהכניס בפנים, שהשביעוהו לכה"ג שלא יהא צדוקי (משנה יומא יח:), אלא אפילו במקרה זה של עשיית פרה, שהצדוקים התמירו בו יותר מן החכמים, דקדקו חכמי המסורה בדוקא לנהוג כפי הקולא של התושבע"פ, שטבול יום כשר לעשיית הפרה, והיו מטמאין את הכהן ומטבילין אותו, כדי להוציא מלבן וכו', להראות בדוקא שאפילו החומרות שאינן כפי התושבע"פ אין בהן ממש, ושאינן לנהוג בהן. וכל זה כדי להשריש בלבנו היסוד שאין לנו אלא המסורה שלנו, הנמסרה לחכמי המסורה שבכל דור ודור והמפורשת על ידם.

והנה חדשים מקרוב באו והנהיגו הנהגה מחודשת שהנשים יחבשו כיפות או טלית ותפילין בשעת תפילת שחרית, ולא הציעו שאלה בזה לפני גדולי ההוראה של זמננו, כנראה על פי הסברא של כי כל העדה כולם קדושים, כעין טענת קרח ועדתו, אף שאולי אין זה כונתם, דהיינו (-כפרש"י שמה ע"פ המדרש) שכולם השתתפו במעמד הר סיני. וממילא- כל אחד רשאי לפסוק הלכה כפי הבנתו שלו וכפי הרגשותיו, ומדוע תתנשא וגו', כלומר, מה צריכים לרב או לרבי לפסוק הלכות, [השוה בזה דרשת רבנו הגרי"ד סאלאוויטשיק המפורסמת, הובאה בקצרה בס' נפש הרב, בליקוט"ת לפ' קרח, ובס' השקפת הרב (של ר"א בית-דין), ח"א], כל מאן-דהו שלמד בישיבה יכול לפסוק ולהכריע עפ"י שכל עצמו, ובפרט בזמננו, שאת הכל אפשר לחפש ולמצוא באינטרנט, ב"אוצר החכמה", וב"פרויקט השו"ת של בר אילן", וכדומה, וכל אחד יכול לעשות א"ע כת"ח וכמורה הוראה ופוסק אף בשאלות חמורות, כאילו יודע מעצמו את כל המקורות ואת כל השיטות- בסיוע כל הנ"ל. [ואשר על זה ביארו (ע"ד ההלצה)- בכוונת הירושלמי (רפ"ד דדמאי) שעם הארץ- אימת שבת עליו, שבשבת, שאיננו יכול להשתמש במחשב שלו, מפחד הוא (הע"ה) ש"יתפסוהו" ויראו ויבינו שבאמת איננו יודע].

והתפלאתי לראות היאך שאנשים בעלי שכל מפלפלים פלפול של הבל בקשר לנדון נשים אם רשאות להתנדב (בתורת אינה מצווה ועושה) לקיים מצות תפילין, והראו פנים לכאן ולכאן, ודנו כאילו היינו חיים בתקופת התנ"ך (שהביאו ממיכל בת שאול), או בתקופת התנאים (שנחלקו התנאים אם נשים סומכות רשות), או בזמן הראשונים

(שפלפלו לגבי בנותיו של רש"י). אכן בעו"ה- חיים אנחנו- בשנת תשע"ד- בתקופת מרד המינים נגד התושבע"פ כשהנהגה זו – עטיפת טלית והנחת תפילין – מצויה אך ורק אצל הקונסרבטיבים, שכל הגישה שלהם להלכה מבוססת על היסוד שאכן מותר – ואף חיוב יש – לשנות מדרכי המסורה ע"פ רצונם וניהוגם של ה"עמא דבר" כל עוד שיש להם איזה "מקור" לדבר, ודוקא נקודה זו היא ההבדל בינם לבין האורתודוקסים. ויש כאן מלחמת אחים של מערכה מול מערכה, שהללו, הממשיכים במסורת אבותיהם שבידיהם, ואומרים שאבותינו לא שיקרו לנו, וגם אני מאמין באמונה שלמה, ככל הדורות הקודמים, שמשה קיבל תורה מסיני; והללו צועקים בקול ואומרים שאנחנו לבד המומחים האמתיים על אמיתות ההיסטוריה, וטוענים בהחלט שמשה לא קיבל תורה מסיני וכו' וכו', וחלק גדול מעמדתם ושיטתם הוא טענת "קרח אבינו"- שכל העדה כולם קדושים, וכאמור.

ונראה שרק הסומא שאין לו עינים לראות, לא יכיר מה שנמצא לפניו ממש "תחת האף שלי", שהנהגה זו היא הנהגת הקונסרבטיבים, ועלול להביא לידי עוד הנהגות נגד המסורה ולהתרשלות כללית בענייני פסק והוראה. [וידוע מה שהעיר הגרי"ז על גדלות אביו הגר"ח סאלאוויטשיק, שהי' לו כח הבנה וכח החדירה שכזה, שהי' יכול להגיד מראש- שאם יחליטו היום ללכת בכיוון זה, שכך וכך יהי' בעוד ששים שנה, ואם יחליטו ללכת בכיוון האחר, שכו"כ יצא לבסוף לאחר ששים שנה, אבל (הפטיר הגרי"ז) לי אין את כח החדירה הזה- לידע מה יהי' לבסוף- לאחר ששים שנה. ולאחר ששה קצת הוסיף לומר, שאכן כמדומה לי שכן יש לי מעלה, שלכה"פ אני יכול להכיר מה שישנו כבר לפני כעת- "תחת האף שלי."]

ודבר פשוט הוא שכמו שהקפידו חכמי המסורה שלא להרשות לנהוג אפילו כחומרת הצדוקים, והקפידו בדוקא לטמא את הכהן השורף את הפרה ולהטבילו, כדי שתעשה הפרה בדוקא ע"י טבולי יום, כן בנד"ד ממש, דפסקי הלכה אינם נאמרים "מתוך חלל ריק", אלא מתוך ההקשר (קאנטעקסט) של אותו הדור, ובדורנו אנו, כל התנאים וכל הראשונים וכל האחרונים יסכימו שהנהגה זו אסורה היא בהחלט, אע"פ שהיא לחומרא יתירה, שלא לחקות את המינים, עי' משנה סוף פ"ב דחולין (דף מא.).

ונראה דד"ז הוא בבחינת ערקתא דמסאנא, דרבנו ז"ל אמר שערקתא דמסאנא גדרו- כל הנהגה שהיא שהפכה להיות סמל להריסת הדת, אפילו אם "ע"פ הלכה" היא מותרת, זה גופא (שנהפך לסמל להריסת הדת), גורם לכך שיהיה אסור. וכך התבטא רבנו בשעתו (בקשר לפרשת "מי הוא יהודי" שפתח בן-גוריון), דאין הבדל בדבר בין אם האנס הוא נכרי כאנטיוכס הרשע או יהודי כבן-גוריון, עדיין דין אותה הנהגה כערקתא דמסאנא ויהרג ואל יעבור. (וביטוי זה לענין אנס יהודי, מקורו בשו"ת אבנ"ז או"ח סי' תקל"ז, ועי' ס' נפש הרב עמ' רל"ג.)

וכזה ידוע בשם רבנו, שכשהתחילו הקונסרבטיבים להכניס טקס בת מצוה לבנות באמצע התפילה - דוגמת הבר מצוה לבנים, הצהיר בזה רבנו שהרבנים האורתודוקסים אסורים בהחלט לעשות כמותם, שזה בבחינת ערקתא דמסאנא, ודינו שיהרג ואל יעבור.

ועי' חזו"א (חאו"ח סי' נ"ב אות ו') שאע"פ שנראה להתיר פתיחת סוכה הנמתחת שע"ג עגלת התינוק, יש לאסור פתיחת המטריה מכמה טעמים, והאחד מהם - מפני שגורם פרצה. ואולי כוונתו כנ"ל, שמטריה שימשה כסמל להריסת הדת באירופא אצל הריפורם, ועל כן צריכים אנו לאסרו, אע"פ שמכח הל' אהל עראי דמלאכת שבת ה' צ"ל מותר.

ותמיה אני, מעיקרא מאי קסברי המתירים בזה, הלא כבר הביא הרמ"א (לאו"ח סי' ל"ח ס"ג) מהראשונים, ואין חולק עליו מכל מפרשי השו"ע שם, שבזמננו יש לכולנו בעיא של גוף נקי, אשר על כן החלטנו למעט בהנחת התפילין אף לגברים עד המינימום (כלומר רק בשעת תפילת שחרית), כאשר ביאר בזה רבנו ז"ל בשיעוריו בטוב טעם ודעת, (עי' מש"כ בס' מפני הרב, ערך תפילין, אות א), וכאשר כן פסק רבנו ז"ל למעשה בשעתו בנדון בעלת תשובה שהיתה תלמידה בבי"ס התיכונית על שם "פריש", שרצתה בדוקא להניח תפילין, והורה רבנו עפ"י דברי הרמ"א האלו למחות בידה. ואין נראה לומר שבמשך ארבעים השנה האחרונות שהשתפר המצב ביחס לטוהר המחשבה הנצרך להנחת תפילין, וכידוע לכל, ככה היתה ההנהגה המקובלת מדורי דורות, ומי הוא זה שיהי' ויתחצף להורות נגד פסק המקובל של רבינו הרמ"א. והשוה רמב"ם פ"י משמיטה ויובל סוף ה"ו, שהקבלה והמעשה (כלומר, הנהוג המקובל) עמודים גדולים בהוראה, ובהן ראוי להתלות, כלומר, אע"פ שדעתו של הרמב"ם בהלכה זו היתה נוטה דלא כדעת הגאונים, הכניע א"ע לפסקם, שכן ה' הנהוג המקובל.

ואלו שמצהירים שמשה קיבל תורה מסיני ממשיכים ואומרים - ומסרה ליהושע וכו' וכו', שיש בידינו מסורת חזקה באופן פסק ההלכה, ואין שדה ההלכה כשדה של הפקר שכל הקודם זכה, וכל דאלי' גבר, ומי שמקדים לפרסם דעתו דרך העיתונים או האינטרנט - הלכה כמותו, אלא הענין הוא כמבואר במדרשים, שאלף נכנסים לביהמ"ד ואחד יוצא להוראה, ואותו היחיד הוא זה ששימש את רבו ביותר וקיבל בדמו ובנפשו את דברי התורה, ושיש לו "נישואין" עם התורה, ולא רק "ארוסין". (ועמ"כ בזה רבנו בס' דברי הגות והערכה, עמ' ע"ב). וכך אמר רבנו (בדרשתו הידועה לפ' קרח) שכל אדם צריך להכיר שצריך לרב או לרבי, ואפילו ת"ח שנפטר רבו צריך תמיד לשאול לעצמו באמת (כשמציעים לפניו שאלות) - מה ה' רבו אומר בנדון זה, ובאיזה עמדה ה' נוקט. [ושמעתי פעם מידידי יקירי הר"ר אבא ברונשפיגל, שיחי', שפעם הציע איזו שאלה לרבנו (כשהי' מבקר אצל אמו בדירתה), ולאחר קצת משא ומתן הכריע רבנו לקולא, והקפידה עליו אמו ואמרה, "שאביך לא ה' פוסק כן", ותיכף חזר בו רבנו מהכרעתו, שאביו בודאי ה' רבו המובהק].

וביטוי זה שאומרים כמה מהמתירים "שע"פ הלכה" פעולה מסויימת מותרת, ושהמחמירים רק רוצים לאסרה "מטעמים פוליטיים", איננו נכון, שגם ענין זה של שינוי המסורה מהווה חלק-עצמי מן ההלכה, וכשדנים ע"ד הנחת תפילין לנשים, לא מספיק לעיין בשו"ע הל' תפילין ובמקורות שם, ולדונה כשאלה קלה, אלא, כמו כל שאלה בהלכה, צריכים לדון בנושא מכל הבחינות ומכל המבטים, ולא תמיד נמצא את הפסק על אותו הדף שבשו"ע שחשבנו מתחילה לעיין שם, וכמ"ש הירושלמי (דמס' ר"ה עה"פ ממרחק תביא לחמה) שדברי תורה (הרבה פעמים) עניים במקומם ועשירים במקום אחר, וכל שאלות קשות שכאלו [דלפסוק נגד רמ"א המפורש בשו"ע, בודאי שאלה קשה היא, אשר בודאי צריכה כתפיים רחבות], צריכים להציע בפני ת"ח מורי הוראה שיש להם היקף בידיעת ההלכה, ואין לכל מוסמך או רב מקומי, אף אם כוונתו לטובה, לחוות את דעתו בשאלה שכזו, וכ"ש שלא לפרסם את דעתו הפרטית דרך התקשורת או האינטרנט, כי שאלה תמורה כזו נוגעת לכלל כלל ישראל הנאמנים למסורה, ורק גדולי ההוראה רשאים להכריע בה.

ואין תלונתנו בזה בכלל על הנשים שהתנדבו לקיים מצות תפילין, אלא על הרבנים (שהוסמכו כולם משיבתנו) שחיוו את דעתם המוטעת בזה, מבלי להתייעץ עם מורי ההוראה שאליהם אכן פונים לשאלות אחרות, ושפרסמו את דעתם כאילו הדבר פשוט להיתר. וד' ית' יגדור פרצותנו ויאחה את הקרע הזה שנתהווה במחננו ויטה לבנו לעבדו באמת ובתמים.

[ועי' מש"כ בתשובתנו בנדון "המנינים המשותפים" (שבט, תשע"ד) וצרף לכאן].

צבי שכטר

(אדר הא', תשע"ד)